

Íslenska í stafrænum heimi

Menntadagur atvinnulífsins 2017

Eiríkur Rögnvaldsson

Háskóla Íslands

Staða íslensku í samfélaginu

- Íslenska er notuð á öllum sviðum samfélagsins
 - í stjórnkerfinu
 - í menntakerfinu
 - í verslun og viðskiptum
 - í fjölmiðlum
 - í menningarlífinu
 - á netinu
 - í daglegum samskiptum fólks
- Stendur hún þá ekki mjög sterkt?

Aukið álag á íslenskuna

- Staðan virðist vissulega góð á yfirborðinu
 - en hún er brothætt
 - ekki þarf mikið til veikja undirstöðurnar
- Álag á íslenskuna hefur aukist mjög mikið
 - á undanförnum þremur til fimm árum eða svo
 - og mun fyrirsjáanlega aukast enn á næstunni
- Fyrir því eru ýmsar ástæður
 - flestar utanaðkomandi og óviðráðanlegar
 - tengjast þjóðfélags- og tæknibreytingum

Utanaðkomandi aðstæður

- Miklar breytingar hafa orðið á örfáum árum:
 - snjalltækjabyltingin
 - gagnvirkir tölvuleikir
 - YouTube- og Netflix-væðingin
 - ferðamannastraumurinn
 - fjölgun fólks með annað móðurmál
 - háskólastarf á ensku
 - alþjóðavæðingin
 - talstýring tækja

Ferns konar hugsanlegar afleiðingar

- Áhrif frá ensku aukast
 - í orðaforða, setningagerð, beygingum, framburði ...
- Íslenskt ílag minnkar
 - börn á máltökuskeiði heyra minni íslensku
- Notkunarvið íslensku skerðist
 - í ferðapjónustu, viðskiptalífi, tölvusamskiptum ...
- Virðing fyrir tungumálinu minnkar
 - það fer að þykja hamlandi og hallærislegt
- Er íslenskan þá kannski deyjandi?

Spádómur Rasks 1813

- Annars þér einlæglega að segja held ég, að íslenskan bráðum muni útaf deyja;
 - reikna ég, að varla muni nokkur skilja hana í Reykjavík að 100 árum liðnum, en varla nokkur í landinu að öðrum 200 árum þar upp frá, ef allt fer eins og hingað til og ekki verða rammar skorður við reistar
- $1813 + 100 + 200 = 2113$
 - verður íslenska í andarslitrunum um aldamót?
 - eða er bara verið að hrópa „úlfur, úlfur“?

Aðstæður andstæðari en nokkru sinni

- Meira og víðtækara áreiti
 - enskan í málumhverfinu er meiri og á fleiri sviðum en nokkru sinni fyrr
- Yngri viðtakendur
 - enskt máláreiti nær til yngri barna en áður, bæði gegnum snjalltæki og sjónvarpsáhorf
- Gagnvirkni
 - enskunotkun barna og unglunga er mun gagnvirkari en áður – ekki bundin við einhliða miðlun

Hugsanleg áhrif á máltöku

- Máltaka barna fer fram á fyrstu æviárunum
 - einkum fyrstu 6-9 árin – lokið fyrir kynþroskaaldur
- Börn læra málið sem notað er í umhverfinu
 - en til þess þarf að tala við þau og hlusta á þau
 - einhliða miðlun (t.d. sjónvarpsáhorf) nægir ekki
- Snjalltækjavæðing getur truflað máltökuna
 - ef börn og fullorðnir tala minna saman
 - og börnin fá ekki nægilega málörvun á móturmáli
 - en eru e.t.v. í gagnvirkum samskiptum á ensku

Íslensk málstefna, 2009 – meginmarkmið

- Að íslensk tunga verði nothæf – og notuð – á öllum þeim sviðum innan tölvu- og upplýsinga-tækninnar sem varða daglegt líf alls almennings
 - Þetta merkir í fyrsta lagi að viðmót algengs hugbúnaðar þarf að vera íslenskt;
 - í öðru lagi að til þarf að vera ýmiss konar hugbúnaður sem liðsinnir og leiðbeinir notendum við notkun íslensks máls;
 - og í þriðja lagi að unnt á að vera að nota íslensku sem samskiptamál við ýmiss konar [tölvu- og tæknibúnað](#)

Alþingi, á degi íslenskrar tungu, 16.11. 2015

- Yfirlýsing mennta- og menningarmálaráðherra:
 - Það verður að vera þannig, og það verður þannig, að á næstu missirum og árum verði tryggt að nægjanlegt fjármagn fái til að vinna þá vinnu sem nauðsynleg er til að íslenskan verði gjaldgeng í hinum stafræna heimi.
 - Kostnaðurinn við það er nefnilega ekki nema brotabrot af þeim geipilega kostnaði sem á okkur mundi falla ef brotnaði undan tungumálinu.

Máltækni snýst ekki bara um málvernd

- Þróun íslenskrar máltækni er mikilvæg fyrir
 - jafnrétti og mannréttindi
 - tækniþróun og nýsköpun
 - hagkvæmni og hagræðingu í fyrirtækjarekstri
 - skilvirkni í opinberri þjónustu
 - hraða og öryggi í heilbrigðisþjónustu
 - almannavarnir við náttúruvá
- Máltækni snertir öll svið mannlífsins
 - eins og tungumálið

Tvær meginforsendur íslenskrar máltækni

- Hugbúnaður, m.a. til að
 - greina íslensk hljóð, orð, beygingar, setningagerð
 - þýða milli íslensku og annarra tungumála
 - mynda íslensk málhljóð, orð og setningar
- Gagnasöfn, m.a.
 - orðasöfn með beygingum og framburði orða
 - setningafræðilega greind textasöfn
 - orðasöfn með merkingarvenslum
 - söfn af upptökum talaðs máls

... og tvær í viðbót

- Mannauður
 - nauðsynlegt er að mennta fólk í máltækni
 - byggja upp innlenda þekkingu og reynslu
 - með þverfaglegu grunnnámi og meistaranámi
 - í samvinnu ólíkra háskóla og háskóladeilda
- Öflugt rannsóknar- og þróunarumhverfi
 - þar sem áhersla verði lögð á nýsköpun
 - byggt upp innan háskólanna
 - en í nánum tengslum við fyrirtæki

Staðan nú

- Stýrihópur skipaður í lok október 2016
 - með fulltrúum ráðuneytis og Samtaka atvinnulífsins
 - til að gera áætlun um uppbyggingu máltækni
- Áætlun á að liggja fyrir í vor
 - mikilvægt að einstök verk fari af stað sem fyrst
 - til að koma í veg fyrir stafrænan dauða íslenskunnar
- Máltækni er næsta tæknibylting
 - gætum þess að íslenskan missi ekki af henni!

Takk fyrir áheyrnina!

eirikur@hi.is